

Глобалізація – це об’єктивний процес планетарного масштабу, який має як прогресивні наслідки, так негативні. До позитивних ми можемо зарахувати: поширення нових інформаційних технологій та пов’язаних з ними переваг (скорочення часу і витрат на трансакції, поліпшення умов праці та життя); перехід на ресурсозощаджувальні технології; посилення уваги до важливих проблем людства та ін. Глобалізація передбачає, що країни стають не просто взаємозалежними з причини формування системи міжнародного інтегрованого виробництва, зростання обсягів світової торгівлі та потоків іноземних інвестицій, інтенсифікації руху технологічних нововведень, але й більш вразливим щодо негативного впливу світогосподарських зв’язків. Світова практика доводить, що вираш від глобалізації розподіляється не завжди рівномірно між країнами та суб’єктами економічної діяльності. До негативних наслідків глобалізації належать: посилення нерівномірності розвитку країн світу; нав’язування сильними країнами своєї волі, нерациональної структури господарства, політичної та економічної залежності.

Висновки. Глобалізація – це процес, який здійснюється на основі ціле раціональної та стратегічної раціоналізації, утворюючи певну систему, або мережу економічних, інформаційних, науково-технічних, технологічних та культурних процесів, які інтегрують світову спільноту в певну цілісність. В термінах системно-функціональної інтеграції вона характеризується, по-перше, тим, що втрачає свій зв’язок з життєвим світом, тобто національними, етнічними, традиційними нормами та цінностями, перетворюючи світ на формальну системно-функціональну єдність; а, по-друге, вона набуває власної, незалежної й неконтрольованої динаміки розвитку. Глобалізація як суперечливий процес потребує регулювання на національному та міждержавному рівнях. Глобалізація перетворює світове господарство на єдиний ринок товарів, послуг, капіталів, робочої сили, суб’єкти якого взаємопов’язані єдиною системою фінансово-економічних відносин.

Список використаних джерел

1. Білорус О.Г., Лук’яненко Д.Г. Глобалізація і безпека розвитку. – К.: КНЕУ, 2001. – 314 с.
2. Добронравова І.С. «Глобалізація і «устойчивое» развитие /Людина і культура в умовах глобалізації // Збірник наукових статей. – К.: ПАРАПАН, 2003. – С. 93–101.
3. Иноземцев В.Л. На рубеже эпох. Экономические тенденции и их неэкономические следствия. – М.: Экономика, 2003. – 776 с.
4. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество, культура. – М.: МГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.
5. Лук’яненко Д.Г. Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації. – К.: КНЕУ, 2001. – 538 с.
6. Неклеса А.И. Новая земля и Новое небо: механика глобальной трансформации // Экономическая теория в XXI веке. – 1(18): Экономика Постмодерна. – М.: Экономистъ, 2004. – С. 138–152.
7. Bello Wolden. The Virtues of Deglobalization. – Washington, DC: Foreign Policy in Focus. – 3. – 2009.

УДК 634.0.5

ДУБАС Р.Г.,

Державна академія житлово-комунального господарства,
декан обліково-економічного факультету, к.е.н., доц.

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ

Анотація. Теоретично обґрунтовано економічну сутність лісу та його компонентів як об’єкта еколого-економічної оцінки, що дозволить визначити напрямки ефективного використання лісових ресурсів, підвищити їх захисні функції і, як наслідок, – призведе до екологічних, соціальних та економічних переваг.

Ключові слова: лісові ресурси, вартісна оцінка лісів, лісовий біогеоценоз, природні ресурси, еколого-економічна оцінка.

Аннотация. Теоретически обоснована экономическая сущность леса как объекта эколого-экономической оценки и его компонентов, что позволит определить направления эффективного использования лесных ресурсов, повысит их защитные функции и, как результат, – приведет к экологическим, социальным и экономическим преимуществам.

Ключевые слова: лесные ресурсы, стоимостная оценка лесов, лесной биогеноценоз, природные ресурсы, эколого-экономическая оценка.

Annotation. The theoretical ground of economic essence of the forest is considered as an object of ecological and economical estimation. It will allow to ground the variants of the effective use of forest resources, promote their protective functions, that carries ecological, social and economic advantages.

Keywords: are forest resources, cost estimation of the forests, forest geobiocenosis, natural resources, ekologo-ekonomichna estimation.

Постановка проблеми. Еколого-економічна оцінка лісових ресурсів передбачає, передусім, вивчення економічного поняття про ліс та визначення складових лісових ресурсів, які виступають об’єктами оцінки.

Сформульоване вченими поняття про ліс як економічне явище та елемент економічної сфери ґрунтується на включенні лісу до процесів суспільного виробництва матеріальних благ та їх розподілу, матеріалізації в ньому суспільних виробничих відносин людей. Спеціалісти лісової сфери схиляються до того, що не освоєний в господарському аспекті ліс, але з упорядкованою територією, навіть у вигляді кварталів, вже є явищем економічним, тобто включеним в сферу матеріального виробництва [1,2,3]. Ліс стає економічним фактором лише тоді, коли виникають і функціонують економічні відносини людей і проголошене право власності на ліс починає реально здійснюватися. Тобто, правові відносини, засновані на економічних, виникають за умови господарського використання лісу. Тоді, ліс із фактора природного перетворюється у фактор економічний.

Вартісна оцінка лісів має під собою реальні економічні основи. Ліс, як предмет праці, володіє певними характеристиками якості і розташування, є потенційним носієм диференційованого доходу при реалізації продукції чи наданні послуг. Об'єктом оцінки виступають не земля чи ліс як види природних ресурсів, а їх властивості задовольняти людські потреби [3,4].

Лісові ресурси виконують роль сировинних запасів деревних лісоматеріалів (запаси лісу на корені), важливого засобу виробництва лісового господарства (лісоземельне угіддя), елемента біосфери і охорони природи (лісова екосистема). В економічному аспекті лісові ресурси включають як ліс на корені (деревостан), так і лісові землі, разом взяті, які виступають в ролі основного засобу виробництва в лісовому господарстві. Особливістю лісових ресурсів є те, що будь-яка ділянка лісу одночасно виконує роль сировинного ресурсу, засобу виробництва і екосистеми [5]. Різниця лише в перевазі тієї чи іншої функції на даній ділянці.

Природне середовище і вся сукупність природних ресурсів, що входять до неї (земля-грунт, ліс, вода, тваринний світ), і природних умов (атмосфера, світло, тепло тощо) є об'єктивною і необхідною передумовою процесу відтворення лісових ресурсів. Роль природних процесів в житті лісу настільки важлива, що при наявності природних джерел обмінення або порослі, лісовідновлення і подальший ріст лісу можуть проходити без участі людини. Здатність лісу до самовідновлення інколи розглядається як специфічна особливість лісового господарства, що не зовсім повноцінно, так як лісогосподарське виробництво не можна ототожнювати з природними особливостями лісу як відтворювального природного ресурсу [5].

Відтворення лісових ресурсів можливе лише при наявності двох процесів: лісовирощування – створення і збереження певного продукуючого деревного запасу на корені і рубки лісу – вилучення із процесу вирощування лісонасаджень, які зменшили свою продуктивність. Ці два аспекти єдиного процесу відтворення лісових ресурсів суперечливі, оскільки збільшення лісокористування одночасно обумовлене зменшенням продукуючого запасу, і навпаки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Лісівниче поняття про ліс достатньо обґрунтоване, насамперед, в роботах Г.Ф. Морозова, В.М. Сукачова [7, 8], де предметом розробки учення про ліс були закономірності органічної єдності деревостану, ґрунту та інших компонентів лісу (біогеоценозу). Під лісовим біогеоценозом В.М. Сукачов розуміє [8] будь-яку ділянку лісу однорідну за складом, структурою, властивостями складових його компонентів, взаємовідносинами між ними, тобто ділянку лісу однорідну за живими (рослинним покривом, тваринним світом і світом мікроорганізмів) і неживими (приземним шаром атмосфери з її газовими і тепловими ресурсами, сонячною енергією, ґрунтово-гідрологічними умовами) компонентами природи, пов'язаними між собою обміном речовин і енергії.

Проведення аналізу наукових підходів щодо визначення сутності лісівничо-економічного поняття про ліс дозволить розширити зміст цього поняття, що дасть можливість більш обґрунтовано підходити до вибору об'єкта оцінки і визначення економічної цінності лісових ресурсів.

Формулювання цілей статті. Розширити теоретичне поняття про ліс як економічне явище та розробити матрицю складових лісових ресурсів, що виступають об'єктами їх еколого-економічної оцінки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Суть учення про ліс (біогеоценоз) відомих вчених [7,8] зводиться до поняття про ліс як про форму рослинності і заключається в розкритті органічної єдності живих і неживих складових компонентів лісу, в якій (єдності) провідним, активним початком є живі речовини, і, що ліс є складовим елементом біосфери та постійно взаємодіє з навколишнім середовищем. Кожний тип біогеоценозу має свій особливий баланс світлової і теплової енергії, органічної і неорганічної речовини. З усіх складових компонентів лісового біогеоценозу ґрунт, ґрунтоутворююча і материнська гірська порода, вода і атмосфера є первинним матеріалом, а рослини, тварини і мікроорганізми – трансформаторами обміну речовин і енергії, результатом взаємодії різних компонентів біогеоценозу, а показником інтенсивності біогеоценотичного процесу в кожному біогеоценозі є утворення біомаси. Біологічна маса – це кількість речовини, яка нагромаджується в біоценозі (сукупності рослин і тварин) або біосфері на будь-який момент часу і виражається в одиницях сирої або сухої маси, іноді в одиницях енергетичного еквівалента (в калоріях) на одиницю поверхні або об'єму (в біосфері рослинна маса становить 99 % і лише 1 % припадає на тварин) [9].

Отже, ліс (лісовий біогеоценоз) – один з основних типів рослинного покриву, що об'єднує рослинні угруповання (фітоценоз), пануючий ярус в яких утворюють дерева на більш або менш значних територіях. Рослини, що утворюють ліс, перебувають у взаємодії одна з одною, з багатоклітинними тваринами, мікроорганізмами та з атмосферою.

Лісівнича сторона учення про ліс має наукове значення для економіки лісового господарства, оскільки лісівничі і економічні уявлення про ліс повинні бути однопредметними і розкривати різні аспекти одного і того ж реально існуючого в природі об'єкта – лісу.

Здатність лісових земель, інших ресурсів лісу задовольняти потреби людини визначила ту обставину, що вони ще в початковий період розвитку людського суспільства стали сферою матеріального виробництва. Необхідність задоволення потреб людини в деревині та інших продуктах лісу призвела до виділення особливої сфери прикладання людської праці, названої згодом лісовим господарством.

З відомих напрямків використання лісових ресурсів, тобто складових лісового природокористування, окрім заготівлі деревини в процесі головних рубок, побічного користування та інших складових в останнє півстоліття акцентується увага на еколого-функціональному лісовому природокористуванні, суть якого полягає в незримому використанні людиною в повсякденному житті захисної, водоохоронної, меліоративної, санітарно-гігієнічної, бальнеологічної ролі лісів. Інтенсивність еколого-функціонального лісового природокористування визначається режимом експлуатації середовище-захисних функцій лісу. Чим вища продуктивність і стійкість лісових насаджень, тим успішніше оцінюється природоохоронна діяльність колективів лісгосподарських підприємств і в цілому держави.

Господарська система організації використання лісових ресурсів і їх охорони є формою виробничих відносин зміст яких обумовлено характером, роллю і особливостями лісових ресурсів. Виробничі об'єкти, де ліси використовуються як засоби праці, повинні забезпечувати їх безперервну високо інтенсивну діяльність, спрямовану на отримання ще більшої кількості всіх видів лісових ресурсів з одиниці площі за менший період часу. Таке виробництво не може мати промислового значення, так як основними виробничими силами в ньому є сили природи, які не можуть бути замінені людською працею (наприклад, процеси фотосинтезу, середовище – захисна роль лісу тощо). Але саме ці процеси являються основними при виробництві, де лісові ресурси використовуються як засоби праці. Проте, людина може брати участь в обробці та регулюванні споживання предметів праці, а також в покращенні функціонування і територіальному розміщенні засобів праці. Ці процеси являються допоміжними і у виробництві, де лісові ресурси використовуються в якості засобів праці та можуть бути використані із застосуванням машин та знарядь промисловими методами. В цілому, цей вид виробництва відноситься до господарського.

Якісне та своєчасне проведення необхідних лісгосподарських заходів у лісових масивах з метою збереження і посилення природоохоронної ролі лісів, залишається основною потребою суспільства у гармонійному використанні та відновленні лісових ресурсів. При цьому дотримання природоохоронних вимог, безпосередньо пов'язане з формами і методами раціонального використання лісових ресурсів, повинно спрямовуватися на поліпшення соціально-економічних умов проживання людей.

Науково обґрунтована організація і правильне ведення лісового господарства повинно забезпечити безперервне, невиснажливе і раціональне лісокористування. Основою природоохоронної організації лісокористування повинно стати регульоване використання природних характеристик лісу шляхом проведення лісгосподарських та інших заходів в сукупності зі системою обмежень на використання певних груп ресурсів, включаючи окремі природні функції лісів (зокрема, рекреаційні). При цьому можуть виникати певні змістовні ситуації обмежень на використання сировинних чи несировинних ресурсів лісу. Якщо народногосподарська значимість обмежень по сировинних ресурсах, насамперед, по максимальній величині розрахункової лісосіки, вище обмежень по несировинних ресурсах в грошовому виразі, виникають умови промислової системи лісокористування. При умові, коли народногосподарська значимість обмежень, яка забезпечує отримання суми всіх несировинних ресурсів лісу вище сировинних, з'являються умови середовище-захисної системи лісокористування. За однакової значимості попередніх двох систем обмежень, при яких лісокористування повинно в рівній мірі забезпечити отримання сировинних і несировинних ресурсів лісу в грошовому обчисленні. Перевага однієї з систем може залежати від конкретного стану місцевої економіки.

Багатоплановою соціальною категорією суспільних відносин, що мають пряме і опосередковане відношення до привласнення предметів природи у процесі праці, є власність. Відносини власності інколи називають першим економічним відношенням. Будь-який об'єкт власності, матеріалізуючи в собі відносини власності, виявляється явищем економічним. Оскільки всі ліси наділені правом власності незалежно від її форми (державна, приватна, колективна), реально вони можуть знаходитися в сфері економічних відносин і бути елементом економіки. Ліс стає фактором економічним лише тоді, коли виникають і функціонують економічні відносини людей і проголошене право власності на ліс починає реально здійснюватися. Тобто, правові відносини, засновані на економічних, виникають за умови господарського використання лісу. Тоді, ліс із фактора природного перетворюється у фактор економічний.

Ліси, створені суспільною працею людей, набувають товарної форми і вартості, не дивлячись на те, що не всі ресурси і його функції підлягають обміну або продажу. Купівля-продаж товарів не є єдиною формою еквівалентного обміну в лісовій сфері. Такою формою обміну може бути прийняття відтвореного лісу від підприємств, що їх виростили, з відшкодуванням витрат або передача лісу в рубку з певною оплатою чи інші дії.

Природні ліси, що зростають без затрат суспільної праці, набувають вартості в момент їх включення в процеси виробництва і розподілу. До цього моменту такі ліси не володіють реальною вартістю і можуть обліковуватися за потенційною вартістю.

Вартісна оцінка лісів має під собою реальні економічні основи. Ліс, як предмет праці, володіє певними характеристиками якості і розташування, є потенційним носієм диференційованого доходу при реалізації продукції чи наданні послуг.

Сутність еколого-економічної оцінки лісових ресурсів слід розглядати з трактування поняття «оцінка». Вона являє собою категорію проблеми цінності [3]. Цінність відображає реальні взаємовідносини людини з

явищами навколишнього середовища і не повинна ототожнюватися з самим об'єктом, а має відображати значення об'єкта через його властивості задовольняти потреби суспільства. При цьому потреби людей виступають як суб'єктивний фактор цінності, а об'єктивний фактор цінності визначають за реальними властивостями об'єкта оцінки як носія цінності.

Отже, при оцінці об'єкта (предмета) згідно із законами діалектики взаємодіють об'єктивна і суб'єктивна сторони цінності. Оскільки цінність визначається подвійною залежністю, її не можна приписувати даному об'єкту (предмету), який виступає в якості носія цінності, адже вона не є природною властивістю об'єкта, хоча і пов'язана з ним як носієм цінності. Тільки в процесі практичної взаємодії суб'єкта, наділеного потребою, і об'єкта, наділеного певними властивостями, останній набуває цінності для першого [10].

Виходячи з вищевикладеного, оцінка лісових ресурсів повинна здійснюватися через оцінку їх впливу на результати суспільного виробництва. Корисні властивості лісів роблять їх оцінюваними економічними ресурсами. Проте, недоступні лісові ресурси, дуже віддалені або низької якості, що не мають попиту і не використовуються з будь-якою економічною метою, не є економічними, залишаючись природними ресурсами. Однак, значна більшість лісів може бути використана для одержання одного чи більше видів продукції і послуг. При цьому об'єктом оцінки будуть виступати властивості лісових ресурсів задовольняти потреби суспільства.

Лісові землі й деревостани є економічними ресурсами, якщо вони використовуються при виробництві інших ресурсів, продуктів чи наданні послуг. Окрім цього, лісові ресурси, що використовуються з певною економічною метою, є складовою частиною загальних виробничих ресурсів. Поняття виробничих ресурсів, стосовно лісу, являє собою економічно оцінювану частину загального фізичного запасу лісів [6]. Лісові ресурси відносяться до однієї з двох категорій виробничих ресурсів. До першої категорії належать лісові землі, які диференціюються за продуктивністю, що допускає утворення ренти на кращих ділянках порівняно з гіршими. При цьому лісові землі характеризуються як засіб виробництва, ліси на корені, що зростають на лісових землях, відносяться до категорії капіталу і оцінюються, переважно, через вартість кінцевих товарів і послуг, які можуть бути отримані в результаті лісокористування [6].

У створенні основного ресурсу лісу - деревного запасу – бере участь не лише вкладена праця, але і природа. Продукт праці завжди містить в собі природну речовину. Матеріальним результатом природних і виробничих сил, які діють на лісовий біогеоценоз, є поточний приріст органічної речовини (деревини, органічної маси об'єктів побічних користувань, фауни та ін.), який залишається складовою частиною біогеоценозу і тому не може приймати форму товарної продукції. Ліс, як біогеоценоз або комплекс «деревостан-грунт», в процесі лісогосподарської діяльності суттєво не змінюється (включаючи і ґрунт), а лише зберігається, і, переважно, покращується або ж трансформуються нелісові біогеоценози в лісові. Лісові біогеоценози також не зношуються в процесі лісокористування і тому витрати на лісовирощування повинні відноситися на деревину в процесі її заготівлі і реалізації як на матеріальне втілення праці і носія вартості [3,11].

При економічній оцінці лісових ресурсів необхідно враховувати весь ефект від використання суспільством різноманітної продукції і користностей, якими володіє ліс. Така оцінка можлива, якщо розглядати ліс як сукупність ресурсів і властивостей, використання яких забезпечує отримання такого ефекту. При цьому доцільно визначити реальну і потенційну цінність кожного із складових елементів лісових ресурсів.

Еколого-економічна оцінка лісових ресурсів - необхідна передумова розв'язання широкого кола питань оптимізації лісокористування. Її значення важливе у зв'язку з переходом до ринкових відносин, широким і повсюдним впровадженням економічних методів управління природокористуванням, коли особливо необхідна об'єктивна оцінка величини всіх факторів виробництва - праці, виробничих і природних фондів, в тому числі лісових ресурсів. Якщо праця і виробничі фонди певним чином оцінюються економічно, то природні ресурси, найчастіше або не мають взагалі, або мають багаторазово занижену, як, наприклад, ліс, грошову оцінку. Внаслідок цього, лісове господарство як галузь, що відтворює лісові ресурси, знаходиться не в доходній, а у витратній статті держбюджету.

Відсутність економічної оцінки лісоземельних угідь не дозволяє правильно обґрунтувати варіанти ефективного їх використання, доцільність трансформації, враховувати у витратах пошкодження або знищення угідь, що веде до екологічних, соціальних і економічних збитків.

Основною причиною відсутності економічної оцінки лісоземельних угідь та інших природних ресурсів була командно-адміністративна економічна система, при якій ціни на всі товари встановлювалися з центру на основі середньогалузевих, а в кращому випадку – середньозональних витрат на відтворення. Такий підхід придатний лише для переробних галузей промисловості і зовсім не придатний для сільського господарства, лісового господарства і добувних галузей, де ціна товару визначається не середніми витратами (витратами виробника, що знаходиться в типових умовах), а реальними затратами в тих гірших умовах виробництва, коли продукція і послуги ще потрібні ринку, хоча затрати можуть суттєво відрізнятись від середньогалузевих (середньозональних) витрат.

Матеріали економічної оцінки лісів повинні містити або забезпечувати можливість одержання такої оперативної інформації:

- поділяючна поточна економічна оцінка лісових земель;
- сумарна поточна економічна оцінка лісових земель в лісогосподарських підприємствах і їх підрозділах;
- поділяючна капіталізована економічна оцінка лісових земель;
- сумарна капіталізована економічна оцінка лісових земель в лісогосподарських підприємствах і їх підрозділах;
- поділяючна економічна оцінка лісових насаджень;
- сумарна економічна оцінка лісових насаджень в лісогосподарських підприємствах і їх підрозділах;

- поділяюча економічна оцінка незімкнених лісових культур;
- сумарна економічна оцінка незімкнених лісових культур в лісогосподарських підприємствах і їх підрозділах;
- поділяюча сумарна економічна оцінка землі і лісових насаджень, включаючи незімкнені лісові культури;
- сумарна економічна оцінка лісових земель, лісових насаджень і незімкнених лісових культур в лісогосподарських підприємствах і їх підрозділах.

Вихідними даними для економічної оцінки лісу є матеріали лісовпорядкування, планові поточні відомості, дані земельного і водного кадастрів, комплекс спеціально розроблених оціночних нормативів і довідкові матеріали. Поділяюча економічна оцінка лісів здійснюється на основі їх таксаційної характеристики, сумарна економічна оцінка лісогосподарських підприємств і їх підрозділів може обчислюватися шляхом підсумовування поділяючих оцінок або інтегруватися на основі підсумкових даних інвентаризації лісового фонду.

Поділяюча оцінка вимагає значних затрат праці і часу. Для розв'язання більшості задач доцільно здійснювати сумарну економічну оцінку лісового фонду лісогосподарських підприємств і їх підрозділів на основі підсумкових даних його інвентаризації, а поділяючу оцінку здійснювати тільки в необхідних випадках на основі останньої таксаційної характеристики ділянок, що вимагають оцінки. При створенні повного банку даних про лісовий фонд виникне можливість здійснювати поділяючу оцінку і використовувати її результати для розв'язання будь-яких завдань, в тому числі і пов'язаних з оптимізацією лісокористування. Вихідними документами для економічної оцінки лісів є відомість повидільної оцінки лісових земель і підсумкова відомість економічної оцінки лісів різного цільового призначення.

На сьогоднішній день існують методичні рекомендації щодо економічної оцінки сировинних ресурсів лісу і лісових земель. Використання їх на практиці для економічної оцінки конкретних об'єктів можливе при наявності цілого комплексу необхідних нормативів. В наш час існують нормативи потенційної продуктивності лісових земель за основними типами лісорослинних умов рівнинної частини України в розрізі природних зон – Полісся, Лісостеп Правобережний і Лівобережний, Степ. До цього часу ведеться доопрацювання нормативів витрат на головні рубки і на лісовирощування з такою ж диференціацією зон. Невдовзі будуть готові (закінчені розробки) диференційовані нормативи продуктивності (запасів) і витрат на заготівлю другорядних лісоматеріалів, ресурсів побічного і прижиттєвого користування, ресурсів мисливської фауни. Потребує деяких уточнень цілий пакет методичних питань, пов'язаних з оцінкою середовище-захисних, санітарно-гігієнічних та оздоровчих функцій і рекреаційних властивостей лісу. Розв'язання всіх цих завдань дозволить здійснювати повну економічну оцінку багатоцільового використання лісових ресурсів.

Результати економічної оцінки лісових ресурсів необхідні для:

- ведення Державного лісового кадастру;
- обліку лісів у складі національного багатства країни;
- вибору оптимального варіанта відчуження лісових земель;
- обґрунтування доцільності трансформації лісових угідь в сільськогосподарські і навпаки;
- розрахунку розмірів платежів за користування лісовими ресурсами і орендної плати;
- визначення економічної ефективності заходів з вдосконалення лісокористування і відтворення лісових ресурсів;
- розрахунку розмірів шкоди, заподіяної лісовому господарству стихійними лихами і антропогенними діями;
- узагальненого аналізу господарської діяльності лісогосподарських підприємств.

В залежності від наведених вище цілей, об'єктами оцінки лісових ресурсів можуть бути:

- ліс як вид земельного угіддя і об'єкт багатоцільового користування;
- земля як головний засіб виробництва в лісогосподарській діяльності;
- деревостан, який являє собою предмет і продукт праці;
- ресурси побічного і прижиттєвого користування лісом.

Таким чином, як показано на схемі (рис. 1), об'єктом оцінки виступають окремі елементи лісових ресурсів, які в сукупності дають комплексну оцінку, що виражає економічний ефект багатоцільового їх використання.

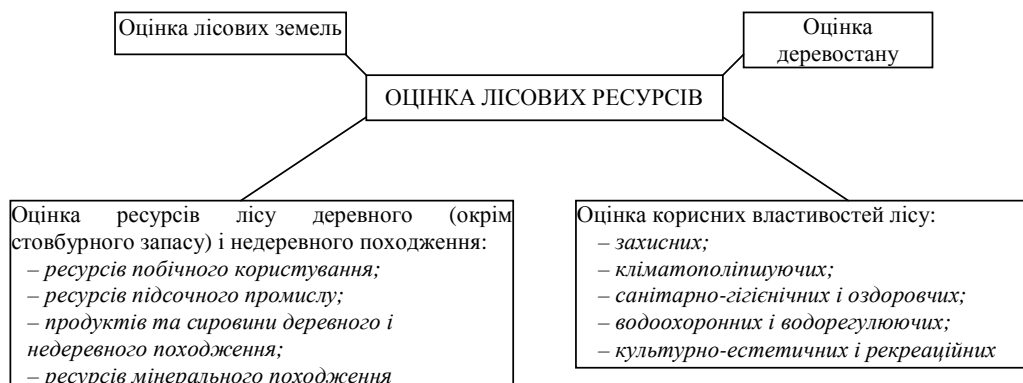

Рис. 1. Складові лісу і його корисні функції як об'єкти економічної оцінки лісових ресурсів

При оцінці ресурсів побічного користування до їх складу відносять: сінокосіння; випас худоби; постійне і тимчасове сільськогосподарське користування; використання горіхоплідних і плодовоягідних дикорослих насаджень; збір грибів, плодів хмелю, моху, лісової підстилки, лікарської і технічної сировини; заготівлю очерету та іншої трав'яної рослинності. В лісі також заготовляють деревні соки, живицю, які відносяться до ресурсів підсочного промислу. Заготівля гіллячкового корму, лубу, лика, берести, дубильної кори, кори бруслини бородавчатої, новорічних ялинок, корчування пнів тощо складає сировину деревного походження. Видобування торфу, піску, глини, сланців, граніту, гальки, гравію, крейди, мінеральних вод тощо відноситься до ресурсів мінерального походження.

Проте, цей перелік складових лісових ресурсів не вичерпує всієї різноманітності корисностей, які з'являються в процесі суспільного розвитку. Збільшення використання лісових сировинних ресурсів і зростаюча значимість соціальних і захисних функцій лісів ще більше підвищують роль лісових ресурсів в економіці країни.

Висновки. На основі досліджень, розкрито економічну природу лісових ресурсів та визначено їх основні елементи як об'єкти еколого-економічної оцінки, що, безсумнівно, дозволить визначити напрямки ефективного використання лісових ресурсів, підвищити їх захисні функції і, як наслідок, - призведе до екологічних, соціальних та економічних переваг.

Список використаних джерел

1. Лобовиков Т.С. Лес как экономическое явление. - В кн.: Вопросы экономики лесного хозяйства. - Воронеж: 1968. - С. 126-140.
2. Тупыця Ю.Ю. Экономические проблемы комплексного использования и охраны лесных ресурсов (Вопросы теории) - Львов: «Вища школа», 1976. - 215 с.
3. Туркевич И.В. Кадастровая оценка лесов. - М.: Лесная промышленность, 1977. - 168 с.
4. Васильев П.В. Вопросы экономической оценки лесных ресурсов. - Плановое хозяйство, 1968, №8, - С. 48-54.
5. Коваль Я.В., Мишенин Е.В., Царенко А.М. и др. Воспроизводство лесных ресурсов: Эколого-экономические проблемы. - К.: СОПС Украины, 2002. - 314 с.
6. Джикович В.Л. Экономика лесного хозяйства. - М.: Лесная промышленность, 1979. - 192 с.
7. Морозов Г.Ф. Учение о лесе. -М. - Л.: Гослесбуиздат, 1949. - 456 с.
8. Сукачев В.Н., Дылис Н.В. Основы лесной биогеоценологии. - М.: Наука, 1964. - 566 с.
9. Реймерс Н.В. Природопользование: Словарь-справочник. - М.: Мысль, 1990. - 637 с.
10. Минц А.А. Экономическая оценка естественных ресурсов. - М.: Мысль, 1972. - 47 с.
11. Данилишин Б.М., Дорогунцов С.І., Коваль Я.В. та ін. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України. - К.: РВПС України, 1999. - 716 с.

УДК 338.22

КЛИМЕНКО В.В.,
Національний авіаційний університет,
доцент кафедри економічної теорії,
к.е.н., доц.

ЛОЗОВА Г.М.,
Київський національний університет ім. Тараса Шевченка,
доцент кафедри економічної теорії,
к.е.н., доц.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ МЕХАНІЗМУ АДВОКАТУВАННЯ КОНКУРЕНЦІЇ

Анотація. В статті визначено цілі і завдання адвокатування конкуренції, досліджено методологію аналізу адвокатування конкуренції, проаналізовано інструменти адвокатування конкуренції з позиції основних цільових груп. Обґрунтовано механізм оцінювання ефективності адвокатування конкуренції.

Ключові слова: адвокатування конкуренції, Антимонопольний комітет України, економічна конкуренція, конкурентне законодавство, конкурентна політика, конкурентна культура.

Аннотация. В статье определены цели и задачи адвокатирования конкуренции, исследована методология анализа адвокатирования конкуренции, проанализированы инструменты адвокатирования конкуренции с позиции основных целевых групп. Обоснован механизм оценивания эффективности адвокатирования конкуренции.

Ключевые слова: адвокатирование конкуренции, Антимонопольный комитет Украины, экономическая конкуренция, конкурентное законодательство, конкурентная политика, конкурентная культура.